

*Ісмаїлова Л.Л.**викладач кафедри україністики**Національний медичний університет ім. Богомольця,**м. Київ, Україна*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ТА ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Ismailova L.L.**Lecturer at the Department of Ukrainian Studies**Bogomolets National Medical University.,**Kyiv, Ukraine*

THE FORMATION OF COMMUNICATIVE AND LINGUISTIC COMPETENCIES OF FOREIGN MEDICAL STUDENTS AT UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES.

Abstract. This study deals with the impact of unification and globalization on national learning processes when Ukrainian began to emerge as a foreign language for learning, which required the development of standards for learning Ukrainian as a foreign language, guided by all-European language education recommendations in terms of learning, teaching and assessment. It has been also noted that learning a language as foreign requires appropriate linguodidactic support, developing new modern teaching techniques, correlating language and speech competencies with the professional through the creation of integrated educational programs based on a communicative and interdisciplinary approach. All the above said is based on the further increase of multiculturalism, multinationalism and multireligiousness, in which the high level of communicative competence both by teachers and by foreign medical students is needed.

Анотація. В рамках цього дослідження було розглянуто вплив уніфікації та глобалізації на національні навчальні процеси, коли українська мова почала виступати як іноземна мова для вивчення, що потребувало розроблення стандартів вивчення української мови як іноземної, керуючись загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти в частині: вивчення, викладання, оцінювання. Також було відзначено, що вивчення мови як іноземної потребує відповідного лінгводидактичного забезпечення, розроблення нових сучасних методик викладання, а також кореляції мовної та мовленнєвої компетентностей із професійною за допомогою створення об'єднаних освітніх програм, заснованих на комунікативно-діяльнісному підході до міждисциплінарних зв'язків. Вказане відбувається на основі подальшого збільшення мультикультуралізму, мультинаціоналізму та мультирелігійності, в рамках яких гостро постає питання високого рівня комунікативної компетентності як з боку викладачів, так і з боку студентів-іноземців медичного профілю.

Key words: language, society, globalization and unification of the educational process, standards of language learning as a foreign language, communicative competence, language and speech competence, professional competence, communicative and activity approach, linguodidactic support.

Ключові слова: мова, суспільство, глобалізація та уніфікація навчального процесу, стандарти вивчення мови як іноземної, комунікативна компетентність, мовно-мовленнєва компетентності, професійна компетентність, комунікативно-діяльнісний підхід, лінгводидактичне забезпечення.

Постановка проблеми. На сьогодні процеси інтеграції та глобалізації все ширше входять в усі сфери суспільства. Так, подальше створення передумов формування глобального ринку праці сприяло формуванню глобалізації освітнього процесу, оскільки професійна підготовка міжнародного рівня може бути здійснена у вищому навчальному закладі (далі – ВНЗ), який відповідає визначеним стандартам освіти. Вказаному сприяє створення регіональних організацій, до складу яких входять країни даного регіону. Таким чином, на сьогодні національна сфера освіти включається у регіональні та міжнародні освітні проекти. Крім того, важливими замовниками нового сучасного навчального продукту виступають транснаціональні корпорації, які зацікавлені у швидкій підготовці майбутніх фахівців, які можуть працювати на глобальному ринку праці в умовах мультикультуралізму, мультинаціональності та

мультирелігії з урахуванням високого рівня толерантності. Ось що з цього приводу говорить Л. Біденко: «інтернаціоналізація сучасної освіти призводить до розширення такого напрямку міжнародної діяльності, як навчання іноземних студентів», коли «за короткий проміжок часу перед викладачем ... мови стоїть складне завдання сформуванню у студентів мовні навички та вміння в різних видах мовленнєвої діяльності» [1, с.335]. Вказане стосується багатьох сфер. Що стосується медицини, то її необхідно виділити окремо, адже це одна з небагатьох сфер, де потрібен увесь спектр мовної, мовленнєвої та комунікативної компетентностей для досягнення високого рівня професійної компетентності (уміння комунікувати у широкому спектрові рівнів: медик-пацієнт, медик-медик, медик-генетик, медик-програміст тощо). Отже, питання вивчення української мови стає все більш актуальним і затребуваним серед

студентів-іноземців в Україні, оскільки «методика викладання української мови як іноземної вважається порівняно новим напрямом української лінгводидактики, адже лише зі здобуттям Україною незалежності та закріпленням за українською мовою статусу державної дисципліна «Українська мова як іноземна» ввійшла до університетських курсів» [7, с.206]. Це в свою чергу потребує відповідного дидактичного забезпечення методики викладання з урахуванням сучасних освітніх тенденцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що питанням формування комунікативної та лінгвістичної, а також мовної та мовленнєвої компетентностей у студентів-іноземців різних профілів приділяється багато уваги з боку сучасних фахівців-філологів, серед яких можна відзначити: Л. Біденко, А. Ільків, І. Зозуля, Т. Касьяненко, Г.Козуб, І. Левенок, С. Луцак, О. Любашенко, Н. Скибун, Б. Сокіл, В. Статівка, О. Присяжна, Л. Солодар, Т. Тукова, Ю. Юсеф тощо.

Незважаючи на досить широкий спектр проведених досліджень відносно форм, методів та засобів формування мовної, мовленнєвої компетентностей через вивчення української мови студентами-іноземцями, а також лінгводидактичних умов формування мовленнєвої компетентності, питання покращення формування комунікативної та лінгвістичної компетентностей у студентів-іноземців медичного профілю на заняттях української мови **виступає частиною загальної проблеми**, котрій присвячується означена стаття. Це зумовлено новими вимогами, що постають перед мовою як головної умови сучасних комунікацій на глобальному рівні у контексті «класу професіоналів».

Метою статті є дослідження сучасних тенденцій під час формування комунікативної та лінгвістичної компетентностей у студентів-іноземців медичного профілю на заняттях української мови.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в умовах уніфікації та глобалізації усіх процесів, в тому числі і процесів навчання відбувається вихід національних ВНЗ на рівень міжнародної освіти, де до української мови як до іноземної виставляються відповідні вимоги. А тому виникає необхідність впровадження міжнародних стандартів для вивчення мови. Наприклад, на сайті Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка є така інформація: «згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти існує шість рівнів володіння мовою, які були розроблені Асоціацією Мовних Експертів ALTE (The Association of Language Testers in Europe): інтродуктивний (Breakthrough або A1), середній (Waystage або A2), рубіжний (Threshold або B1), просунутий (Vantage або B2), автономний (Effective Operational Proficiency або C1) і компетентний (Mastery або C2)», де вказані рівні «охоплюють проміжок від базового до практично бездоганного рівня володіння мовою» і, найголовніше, «на них

зорієнтовані навчальні посібники з будь-якої європейської мови, довідники, словники, тести» [9]. Що стосується української мови як іноземної, то вказані вимоги також враховуються. Так, на сьогодні є «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» [2], «Загальноосвітній стандарт з української мови як іноземної (рівні A1, A2, B1, B2, C1)» [3] та «Комплекс програм з української мови як іноземної, які розроблено відповідно до різних рівнів володіння європейськими мовами: A1 – Початковий, A2 – Базовий рівень; B1 – I середній рівень, B2 – II середній рівень; C1 – Професійний рівень» [6]. Тобто, як слушно відзначає Н. Ушакова, «сучасна освіта має яскраво виражений міжнародний характер, а проблема навчання іноземних студентів є однією з найважливіших у міжнародному освітньому співробітництві» [14, с.225]. В таких умовах перед викладачами та науковцями-мовниками постає завдання створення необхідно-достатньої бази для навчання студентів-іноземців усіх профілів, де є запит з боку іноземних абітурієнтів. Серед таких сфер медична сфера на сьогодні показує стабільний рівень зацікавленості з боку іноземних абітурієнтів навчатися у ВНЗ медичного профілю в Україні. Все це відбувається в умовах мультинаціональностей, мультикультуралізму та мультирелігійності, що відзначається широкою географією країн, з яких приїжджають навчатися. В таких умовах зростають вимоги до комунікативної, мовної та мовленнєвої компетентностей як з боку викладачів-мовників, так і з боку студентів-іноземців медичного профілю. Особливістю української мови як іноземної є те, що вона не входить до складу мов, які входять до мов на яких відбуваються комунікації міжнародного рівня на майданчиках міжнародних організацій. А тому «вивчення та вдосконалення основних методів викладання української мови як іноземної» є вкрай актуальним в сучасних умовах, коли «викладачів-мовників хвилює питання, як швидше, ефективніше, різноманітніше та цікавіше подати іноземним студентам навчальний матеріал», адже «викладання української мови не є легким завданням», а «тому постійно розробляють нові методи, прийоми, форми навчання української мови як іноземної, створюють нові концепції» [3, с.22]. Оскільки, як відзначає Т. Касьяненко, «рівень володіння мовою фаху багато в чому визначає якість професійної підготовки студентів, яка є необхідною умовою успішного оволодіння студентами майбутньою професією» [5, с.145]. Так, рівень професійної компетентності залежить в першу чергу мовної та мовленнєвої компетентностей, які напрацьовуються завдяки комунікативній компетентності і базуються на початковому мовному рівні.

Так, Н. Скибун у дослідженні «формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців нефілологічних спеціальностей як лінгводидактична проблема» зазначає, що

«мовленнева компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії,» стаючи «результатом досвіду спілкування між людьми», адже «цей досвід набувається у процесі не тільки безпосередньої, а й опосередкованої взаємодії, коли студент отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх рішень», бо тільки «у процесі формування мовленнєвої компетентності майбутній фахівець опановує засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм» [10, с.116]. Адже, за словами О. Любашенко, «розуміння сутності мови як діяльності й основної її функції як комунікації природно визначає аспектистність цілей і завдань навчання», де «мова ... є для студентів предметом і водночас інструментом наукового та практичного пізнання майбутнього фаху», а «проекування дидактичного процесу передбачає розроблення моделі формування змісту діяльності викладача та студентів згідно з педагогічними принципами вибору методів, засобів, форм засвоєння змісту навчального предмета без обмеження сфер спілкування» [8, с.15-16]. Осць чому «основним завданням і метою викладання української мови як іноземної в ... ВНЗ є формування у студентів навичок професійного мовлення, що дозволяють підготувати їх до навчальної ... практики і до усного спілкування за обраним фахом», що потребує «розвитку всіх видів комунікативної компетенції – аудіювання, читання, письма, усного мовлення» [5, с.145]. Вказане досить гарно корелюється із сучасними тенденціями використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій разом із універсальними (міжнародними) методами вивчення іноземних мов, враховуючи, що сьогодні вимоги до професіонала високого рівня обумовлюють необхідність знання декількох мов, якщо він хоче працювати в рамках глобальних (міжнародних) проєктів. Тим більше, що сучасні студенти мають можливість отримувати базову вищу освіту в одній країні, продовжувати навчання в магістратурі в іншій, а проходити аспірантуру (докторантуру) в третій. Осць чому перед сучасним абітурієнтом з одного боку відкривається набагато більше можливостей для освіти, а з іншого боку – постають підвищені вимоги до комунікативної, мовної та мовленнєвої компетентностей під час навчання за кордоном. В таких умовах той ВНЗ виграє боротьбу за студентів-іноземців, де «методи вивчення української мови як іноземної» відбуваються в рамках «розвитку методики викладання іноземних мов, у тому числі викладання української мови як іноземної» та характеризуються високим рівнем «науково-теоретичного та науково-практичного арсеналу» [12, с.15]. О. Любашенко наголошує на тому, що «моделі навчання у ВНЗ ґрунтуються на співдіяльності суб'єктів педагогічного дискурсу, яка складається з проєкування і регулювання процесів засвоєння, керування процесом

досягнення мети, інтеріоризації керованої діяльності, перетворення суспільних процесів пізнання в індивідуальні, когнітивні процеси, формування особистості на етапах її розвитку» [8, с.4]. При цьому, як зазначає Б. Сокіл, «будь-який метод змінюється залежно від особистісних якостей учителя, який його застосовує: його сильних та слабких сторін, а також недоліків», а тому «неможливо не помітити, що різниця між окремими учнями є такою великою, як і між двома різними групами, і щоб здійснити задумане, необхідно пристосовувати обраний метод до групи чи до сильних/слабких учнів» [12, с.15]. Отже, багато залежить не тільки від наявного дидактичного матеріалу та методів навчання, а й від самого викладача, від його рівня комунікативної компетентності та навичок працювати в умовах мультинаціональності, мультикультуралізму та мультирелігійності. При цьому Н. Скибун до лінгводидактичних умов «формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців» відносить «систематичну реалізацію міждисциплінарних зв'язків у контексті комунікативно-діяльнісного підходу; розроблення стратегій професійно зорієнтованої комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу; організацію системи міжкультурного спілкування на засадах соціокультурного підходу» [11]. Таким чином, головною вимогою сьогодення є комплексне поєднання професійної фахової та мовної і мовленнєвої підготовок під час навчання студентів-іноземців медичного профілю. В. Статівка відзначає, що «в рамках комунікативно-діяльнісного підходу» відбувається реалізація основних вимог до навчального процесу, а саме: «комунікативна поведінка викладача і учня на уроці; використання завдань, що відтворюють ситуації спілкування в житті і які передбачають виконання навчальних дій у рамках таких ситуацій (самі ж ситуації можуть і повинні бути спрямовані на формування універсальних, національних і особистісних цінностей, на усвідомлення значущості володіння мовою в професійному зростанні і т.д.); паралельне засвоєння граматичної форми та її функції в мові; засвоєння мови і культури народу-носія; облік індивідуальних особливостей учня (в тому числі рівня навченості) за провідної ролі його особистісного аспекту, кінцевою метою навчання в рамках названих підходів є формування і розвиток комунікативної компетентності, тобто готовності і здатності учнів до мовного спілкування в реальних умовах» [13, с.437].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи дослідження питань формування комунікативної та лінгвістичної компетентностей у студентів-іноземців медичного профілю на заняттях української мови, можна відзначити, що сучасні тенденції, які відбуваються на рівні глобального (міжнародного) освітнього процесу, починають впливати на національні ВНЗ, що включаються у ці процеси. Так, можна

відзначити, коли українська мова почала виступати як іноземна мова для вивчення, то це потребувало розроблення нових сучасних стандартів вивчення української мови як іноземної, керуючись загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти в частині: вивчення, викладання, оцінювання. Крім того, вивчення української мови як іноземної потребує відповідного лінгводидактичного забезпечення, розроблення нових сучасних методик викладання, а також кореляції мовної та мовленнєвої компетентностей із професійною за допомогою створення об'єднаних освітніх програм, заснованих на комунікативно-діяльнісного підходу до міждисциплінарних зв'язків. Така уніфікація рівнів вивчення мови до міжнародних та європейських класифікаторів дає змогу чітко регламентувати навчальні процеси у ВНЗ під час розроблення навчальних програм, методів навчання, підготовки дидактичних матеріалів та викладачів-мовників. При цьому збільшення мультикультуралізму, мультинаціоналізму та мультирелігійності затребують високого рівня комунікативної компетентності як з боку викладачів, так і з боку студентів-іноземців медичного профілю.

Зважаючи на подальше збільшення інтеграційних та глобалізаційних процесів національних ВНЗ із міжнародними та регіональними освітніми осередками, питання формування комунікативної та лінгвістичної компетентностей у студентів-іноземців медичного профілю на заняттях української мови потребуватиме додаткових розвідок.

Список літератури

1. Биденко Л.В. Обучение речевым грамматическим навыкам иностранных студентов нелингвистических специальностей / Л.В. Биденко // Педагогичні науки: Теорія, наука, інноваційні технології 6 (40): наук.журнал / Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. С.335-341.

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ Наук. ред. укр. видання д.пед.н., проф. С.Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. С.24/273.

3. Загальноосвітній стандарт з української мови як іноземної (рівні А1, А2, В1, В2, С1) (укл. Ніколаєва Н.С., Бондарева Н.О., Демянюк А.А., Овдіюк В.В., Самусенко О.М., Шевченко М.В., Якубовська М.Ю.).

4. Зозуля І., Присяжна О., Солодар Л. Основні сучасні методи викладання української мови як іноземної (досвід викладачів кафедри мовознавства вінницького національного технічного університету) \ Теорія і практика викладання української мови як іноземної. Випуск., 2014. С.22–27.

5. Касьяненко Т.А. Особливості вивчення української мови як іноземної у вищих мистецьких навчальних закладах \ Вопросы духовной культуры – Филологические науки. С.143-146.

6. Комплекс програм з української мови як іноземної, які розроблено відповідно до різних рівнів володіння європейськими мовами: А1 – Початковий, А2 – Базовий рівень; В1 – I середній рівень, В2 – II середній рівень; С1 – Професійний рівень (укл. Ніколаєва Н.С., Бондарева Н.О., Демянюк А.А., Овдіюк В.В., Самусенко О.М., Шевченко М.В., Якубовська М.Ю.).

7. Луцак С.М., Ільків А.В. Підручник з української мови як іноземної – дидактична модель формування соціокультурної і професійної мовної компетенції студента-медика \ Прикарпатський вісник НТШ: Слово, 2019. № 3(55). С.205-213.

8. Любашенко О.В. Лінгводидактичні стратегії навчання української мови студентів неспеціальних факультетів вищих навчальних закладів : автореф. дис... доктора. пед. наук: 13.00.02 / Любашенко Олеся Вадимівна; Київський ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2008. 45 с.

9. Рівні володіння мовою: глобальна шкала. URL: <http://www.univ.kiev.ua/ru/resources/tests4> та <https://enguide.ua/ua/magazine/kakie-byvayut-urovni-vladeniya-anglijskim-yazykom>.

10. Скибун Н.Д. Формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців нефілологічних спеціальностей як лінгводидактична проблема / Н.Д. Скибун // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Миколаїв, 2016. № 1 (52). С.113–117.

11. Скибун Н.Д. Лінгводидактичний аспект формування професійної мовленнєвої компетентності фахівців туристичного профілю [Текст] / Н. Скибун // Українська мова і література в школах України : щомісячний науково-методичний та літературно-мистецький журнал. Київ: Педагогічна преса, 2015/2. № 10. С.52-55.

12. Сокіл Б. Методи вивчення української мови як іноземної та їх характеристика \ Теорія і практика викладання української мови як іноземної. Випуск 2, 2007. С.14–18.

13. Стативка В. К вопросу о соотношении некоторых методологически важных дидактических и лингводидактических понятий \ Педагогичні науки: теорія, історія, інноваційні технології. № 6 (40), 2014. С.429-439.

14. Ушакова Н.І. Про відповідність програм з мовної підготовки іноземних студентів європейським компетенціям володіння іноземною мовою [Текст] / Н.І. Ушакова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. праць. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Випуск 14, 2009. С.224–234.